SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ
Hallitusneuvos Anne Koskela

20.10.2015

Eduskunta
Lakivaliokunta

Viite HE 49/2015

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI VANKITERVEYDENHUOLLON YKSIKÖSTÄ JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Eduskunnan lakivaliokunnassa esitettyjen asiantuntijalausuntojen perusteella sosiaali- ja terveysministeriö toteaa seuraavaa:

Hallinnonalasiirron eteneminen

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että vankiterveydenhuollon uudistus on tärkeää viedä eteenpäin suunnitellulla aikataululla. Asiaa on valmisteltu useita vuosia ja siirron edellyttämät resurssit on otettu huomioon valtion talouden kehyksissä ja vuoden 2016 talousarvioesityksessä. Siirron lykkääminen odottamaan Sote-uudistusta lykkäisi myös vankiterveydenhuollon sisällöllisiä uudistuksia usean vuoden ajaksi. Uudistuksen merkittävin tavoite on normaalisuusperiaatteen toteuttaminen vankiterveydenhuollossa ja valvontatehtävien ja terveydenhuoltotehtävien erottaminen toisistaan. Tätä edellyttävät muun muassa kansainvälisoikeudelliset velvoitteet. Esimerkiksi CPT-komitea seuraa uudistuksen etenemistä tarkasti. Vankiterveydenhuoltoa on tarkoitus kehittää valmisteilla olevan valtakunnallisen kehittämissuunnitelman mukaisesti. THL antaa tukea ohjelman laatimisessa. Kehittämiskohteina ovat muun muassa hoitojen jatkuvuus kunnallisella sektorilla vangin vapautuessa sekä henkilökunnan koulutus uudessa organisaatiossa.

Valmistelun aikana selvitettiin myös sitä vaihtoehtoa, että vankiterveydenhuollon järjestämisvastuu siirrettäisiin kuntasektorille. Tämä toteuttamisvaihtoehto kuitenkin hylättiin valmisteluvaiheessa melko pian, koska vankiterveydenhuolto on ala, joka edellyttää erityisosaamista eikä sellaista osaamista ole saatavissa kunnallisissa palveluissa, jotka on tarkoitettu koko väestölle. Nykyinen vankiterveydenhuollon henkilökunta on osaavaa ja tehtäväänsä sitoutunutta, joten on tarkoituksenmukaista siirtää tämä osaaminen kokonaisuutena Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuuteen perustettavaan yksikköön. Vankiterveydenhuollon järjestämistehtävä sopii sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla luontevimmin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vastuulle ottaen huomioon sille jo ennestään kuuluvat valtion vastuulla olevat terveydenhuoltotehtävät, kuten esimerkiksi oikeuslääketiede, oikeuspsykiatria, mielentilatutkimukset, vaarallisuusarviot, valtion mielisairaaloiden ja lastensuojeluyksiköiden tulosohjaus.

Valmistelun aikana on käyty keskustelua perustettavan yksikön nimestä. Valmistelun aikana on päädytty Vankiterveydenhuollon yksikkö -nimeen, eikä sitä ole sosiaali- ja terveysministeriön mielestä syytä muuttaa.

Meritullinkatu 8, Helsinki
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.stm.fi
Puhelin 0295 16001
Telekopio 09 6980 709
e-mail: kirjaamo@stm.fi
etunimi.sukunimi@stm.fi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Rikosseuraamuslaitos laativat kumppanuussopimuksen, jossa sovitaan siirtoon liittyvistä yksityiskohdista. Sopimuksella ei kuitenkaan voida sopia asioista, joista on säädetty tai tulisi säätää lailla tai asetuksella. Kyseessä ovat enemmänkin käytännön toiminnan järjestämiseen liittyvät seikat. Eduskunnan oikeusasiamies on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että Vankiterveydenhuollon yksikkö toimii Rikosseuraamuslaitoksen tiloissa. Valvontaviranomaiset voivat esimerkiksi keskeyttää toiminnan jos tilat eivät ole asianmukaiset. Kumppanuussopimuksella pyritään välttämään tällaisia tilanteita sopimalla tarkemmin Vankiterveydenhuollon yksikön käyttöön annettavista tiloista ja niihin liittyvistä vaatimuksista, jotta varmistettaisiin tilojen sopivuus terveydenhuollon käyttöön.

Psykiatrisen vankisairaalan Turun yksikön valvontatoimivaltuudet

Nykyisin Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan valtuudet on määritelty vankeuslaissa ja terveydenhuoltohenkilökunnalla on joitakin valvontaan ja järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä toimivaltuuksia. Hallituksen esityksen mukaan näitä toimivaltuuksia ei olisi enää Vankiterveydenhuollon yksikön henkilöstöllä.

Kesällä 2015 lausunnolla olleessa luonnoksessa esitettiin Psykiatrisen Vankisairaalan Turun yksikön terveydenhuoltohenkilöstölle nykyistä laajempia valvontatoimivaltuuksia. Lausuntopalautteessa nämä toimivaltuudet aiheuttivat jyrkkää kritiikkiä, minkä johdosta ne poistettiin hallituksen esityksestä. Valvontatoimivaltuuksien nähtiin olevan vastoin koko uudistuksen taustalla olevaa periaatetta valvontatehtävien ja terveydenhuoltotehtävien erottamisesta toisistaan. Samoin terveydenhuoltohenkilöstön valvontatoimivaltuuksien nähtiin hankaloittavan ammattieettisten periaatteiden toteuttamista ja heikentävän luottamusta terveydenhuoltohenkilökuntaa kohtaan. Kuten hallituksen esityksessä on todettu, tämä edellyttää muutoksia toiminnassa ja Rikosseuraamuslaitoksen tulee kohdistaa valvontaresursseja aikaisempaa enemmän Psykiatriseen vankisairaalaan.

Eduskunnan oikeusasiamiehen 20.10.2015 lausunnossa on hyvin kuvattu säädöspohja, joiden nojalla Psykiatrisen vankisairaalan Turun yksilössä toimitaan. Jatkossakin sairaalassa tullaan soveltamaan sekä mielenterveyslain tahdosta riippumattomassa hoidossa olevia koskevia säännöksiä että vankeuslain säännöksiä. Henkilökunnan koulutus näiden lakien soveltamisen osalta on tärkeää.

Rikosseuraamuslaitoksen lausunnossa todetaan, että esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen vastuu Turun psykiatrisen vankisairaalan valvonnasta ja turvallisuudesta kasvaa. Psykiatrista sairaalaa ei ole tarkoituksenmukaista resursoida valvonnallisesti vankilan asunto-osaston tavoin. Hoitohenkilökunta huolehtii sairaalan yleisestä toiminnallisesta turvallisuudesta kuten kaikkialla muualla julkisessa terveydenhuollossa. Rikosseuraamuslaitos vastaa yksikön vankeuslain mukaisista valvontatoimista kohdentamalla resursseja sisäisin siirroin siten, että toimivaltaista henkilöstöä on riittävästi käytettävissä.

Lausunnoissa on myös viitattu Eduskunnan oikeusasiamiehen aikaisemmin antamaan kannanottoon vartijoiden läsnäolosta vangin lääketieteellisissä tutkimuksissa. Vakiintuneena toimintatapana on hyväksytty, että lääkäri tai muu

hoitohenkilöstöön kuuluva päättää tilannekohtaisesti hoitotilanteessa ulkopuolisen tuen tarpeen.

Vankilan psykologit, sosiaalityöntekijät, päihdetyöntekijät

Esityksen mukaan psykologit, sosiaalityöntekijät ja päihdetyöntekijät jäisivät Rikosseuraamuslaitoksen palvelukseen. Esityksessä ei ehdoteta näitä ammattiryhmiä siirrettäväksi tässä vaiheessa lähinnä siitä syystä, että näiden henkilöiden työnkuvaan kuuluu muutakin kuin varsinaista potilastyötä. Näiden ryhmien siirtoa on tarkoitus selvittää sen jälkeen kun vankiterveydenhuollon toiminta uudessa Vankiterveydenhuollon yksikössä THL:n alaisuudessa on vakiintunut.

Rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen Vankiterveydenhuollon yksikölle

Hallituksen esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa Vankiterveydenhuollon yksiköstä on säännökset potilasrekisteristä ja tietojen luovuttamisesta. Lisäksi säännöksellä on mahdollistettu Rikosseuraamuslaitoksen ylläpitämien rekistereiden sisältämien tietojen luovuttaminen terveydenhuoltohenkilöstölle siltä osin kuin ne ovat tarpeellisia terveydenhuollon järjestämisessä. Rikosseuraamuslaitoksen palvelukseen edelleen jäävien terveydenhuollon ammattihenkilöiden (lähinnä psykologit) tiedonsaanti potilasrekisteristä siltä osin kuin se on välttämätöntä heidän terveydenhuoltoon liittyvissä tehtävissään. Lisäksi muulle Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstölle voidaan antaa sellaisia tietoja, joista ei ilmene yksityiskohtaisesti sairauden laatu.

Eduskunnan oikeusasiamies on nostanut esiin kysymyksen, onko Rikosseuraamuslaitoksella oikeus luovuttaa terveydenhuoltoyksikölle oma-aloitteisesti tietoja, joita terveydenhuollon olisi tarpeellista tietää esimerkiksi turvallisuussyistä, mutta joita terveydenhuolto ei osaa oma-aloitteisesti kysyä. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tällainen säännös olisi perusteltu turvallisuussyistä. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa vankeuslain (767/2005) 19 lukuun lisättäväksi uuden 6 a §:n siten kuin oikeusministeriön lausunnossa esitetään.

Tutkintavankeuslain (768/2005) 16 luvun 1 §:n 9 kohdassa on viittaussäännös vankeuslakiin koskien vankeuslain 19 luvun ilmoituksia, tiedon antamista ja vaitiolo-oikeutta. Oikeus luovu0taa tietoja tulee koskemaan myös tutkintavankeja, ilman että tutkintavankeuslakia tarvitsee erikseen muuttaa.

Tekninen korjaus lakiin Vankiterveydenhuollon yksiköstä

Lausuntopalautteen johdosta sosiaali- ja terveysministeriön mielestä hallituksen esityksen pykäläteksteihin olisi tarpeen tehdä seuraavat muutokset ja lisäykset:

Valvira on kiinnittänyt asiantuntijalausunnossaan huomiota siihen, että lakiehdotuksen 13 §:n 1 momentissa on teknisluonteinen virhe. Viittauksen pitäisi olla 12 §:ään eikä 11 §:ään.

Laki Vankiterveydenhuollon yksiköstä

13 § *Hallinnollinen ohjaus ja kehotus*

Jos terveyden- tai sairaanhoidon järjestämisessä tai toteuttamisessa havaittu puute, virheellisyys, laiminlyönti tai muu epäkohta ei anna aihetta ~~11~~ **12** §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin, aluehallintovirasto ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voivat saattaa Vankiterveydenhuollon yksikön tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevan henkilön tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä tai kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallinnon vaatimuksiin. Aluehallintovirasto ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voivat myös kehottaa valvottavaa korjaamaan todetun puutteen tai muun epäkohdan. Jos edellä tarkoitettuja toimenpiteitä ei voida asian kokonaisarviointiin vaikuttavat seikat huomioon ottaen pitää riittävinä, aluehallintovirasto ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voivat antaa valvottavalle huomautuksen vastaisen varalle.
